

ОЦІНЮВАННЯ ФАКТОРІВ ЗМІНИ МАТЕРІАЛОМІСТКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Одним із основних факторів зниження собівартості продукції та підвищення прибутковості діяльності суб'єктів господарювання є раціональне використання матеріальних ресурсів.

Матеріальними ресурсами, як зазначає С. В. Мочерний, називають «основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу» [2, с. 463]. Забезпечити збільшення потреби в матеріальних ресурсах можна екстенсивним шляхом (закупівлею або виготовленням більшої кількості матеріалів та енергії) та інтенсивним (економнішим використанням наявних запасів у процесі виробництва продукції).

За допомогою методики економічного аналізу виявляються резерви підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів шляхом комплексного її оцінювання.

До основних узагальнювальних показників ефективності використання матеріальних ресурсів можна віднести:

1. Рівень матеріаломісткості продукції:

$$M_m = MB \div VP, \quad (1)$$

де M_m – рівень матеріаломісткості продукції, грн/грн;

MB – сума матеріальних витрат;

VP – вартість продукції.

2. Рівень матеріаловіддачі продукції:

$$M_v = VP \div MB, \quad (2)$$

де M_v – рівень матеріаловіддачі продукції, грн/грн.

3. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції:

$$Ch_{MB} = MB \div C \times 100, \quad (3)$$

де Ch_{MB} – частка матеріальних витрат у собівартості продукції, %;

C – собівартість продукції.

4. Прибуток на 1 грн матеріальних витрат:

$$P_{MB} = P \div MB, \quad (4)$$

де P_{MB} – рівень прибутку на 1 грн матеріальних витрат, грн/грн;

P – валовий прибуток.

5. Рівень рентабельності матеріальних витрат:

$$R_{MB} = P \div MB \times 100, \quad (5)$$

де R_{MB} – рівень рентабельності матеріальних витрат, %.

Матеріаломісткість продукції, на думку В. О. Шевчука, є узагальнювальним вартісним показником та визначає відношення матеріальних витрат до вартості товарної продукції, тобто характеризує витрати всіх видів матеріальних ресурсів (сировини, основних і допоміжних матеріалів, купованих напівфабрикатів, палива і енергії) на 1 грн товарної продукції підприємства [1, с. 252]. Крім розрахунку загального рівня матеріаломісткості продукції, доцільним є визначення окремих показників, що характеризують використання окремих видів матеріальних ресурсів, а саме: сировиномісткості, паливомісткості, енергомісткості тощо.

Під час аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів необхідно визначити абсолютні відхилення, темпи і напрями зміни показників, порівняти

фактичні значення показників за поточний період у порівнянні з планом та в динаміці, а також дослідити рівень і характер впливу чинників на зміну показників ефективності.

Із метою більш поглибленого оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів та визначення резервів зниження матеріаломісткості продукції проводять факторний аналіз матеріаломісткості продукції з використанням способу ланцюгових підстановок.

Розрахунки проводять у три етапи.

На першому етапі визначають:

- рівень матеріаломісткості в базовому періоді:

$$M_{M0} = MB_0 \div ВП_0, \quad (6)$$

- умовний рівень матеріаломісткості продукції:

$$M_{MUM} = MB_1 \div ВП_0, \quad (7)$$

- рівень матеріаломісткості в звітному періоді:

$$M_{M1} = MB_1 \div ВП_1. \quad (8)$$

На другому етапі розраховують:

- загальну зміну рівня матеріаломісткості продукції:

$$\Delta M_M = M_{M1} - M_{M0}, \quad (9)$$

у тому числі під впливом чинників:

а) матеріальних витрат:

$$\Delta M_{MMB} = M_{MUM} - M_{M0}, \quad (10)$$

б) вартості продукції:

$$\Delta M_{MTP} = M_{M1} - M_{MUM}. \quad (11)$$

На третьому етапі здійснюють перевірку розрахунків другого етапу:

$$\Delta M_M = \Delta M_{MMB} + \Delta M_{MTP}. \quad (12)$$

Під час формулювання висновків за результатами проведених досліджень потрібно звернути увагу на те, що між чинником матеріальних витрат та матеріаломісткістю існує прямий зв'язок, а між вартістю продукції та матеріаломісткістю – обернений зв'язок. Підвищення упродовж періоду дослідження рівня матеріаломісткості продукції свідчить про зниження ефективності використання матеріальних ресурсів підприємством. Тобто внаслідок збільшення суми матеріальних витрат та скорочення вартості продукції, рівень матеріаломісткості підвищується, а за рахунок зменшення суми матеріальних витрат та збільшення вартості продукції, рівень матеріаломісткості знижується. Отже, резервами зниження матеріаломісткості продукції є заходи, які забезпечать скорочення суми матеріальних витрат та збільшення вартості продукції підприємства, або випереджальне зростання вартості продукції порівняно зі зростанням матеріальних витрат.

Список використаних джерел:

1. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. / Шевчук В. О., Коновалова О. В., Пантелєєв В. П. ; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. – 399 с.

2. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. ; за ред. С. В. Мочерного. Т.1. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.